

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

**ПОЛОЖАЈ И ФУНКЦИЈЕ ВОЈСКЕ И ПОЛИЦИЈЕ У
ПОЛИТИЧКОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

ДИПЛОМСКИ РАД

Ментор:

Др Мирослав Младеновић

Редовни професор

Кандидат:

Ђурђа Вучићевић

Београд, 2021.године

Садржај:

Увод.....	1
1.0. Систем одбране Републике Србије	2
1.1. Структура система одбране.....	4
2.0 Војска Србије.....	6
2.1. Мисије и задаци Војске Србије.....	7
2.2 Организација и састав Војске Србије.....	9
2.3. Руковођење и командовање Војском	11
2.4. Демократска и цивилна контрола Војске Србије.....	13
3.0. Настанак и процес институционализације полиције.....	15
3.1. Полиција Републике Србије.....	16
3.2. Надлежности, послови и овлашћења полиције.....	18
3.3. Контрола рада полиције	19
4.0. Дистинкција и корелација између војске и полиције.....	20
5.0. Развој и реформа војске и полиције у будућности	21
5.1. Развој Војске Републике Србије	21
5.2. Развој полиције Републике Србије.....	25
Закључак	28

Увод

Војска и полиција представљају саставни део друштвене заједнице. Упоредо са развојем људског друштва, организационо су се развијале војска и полиција. Поседују мноштво сличности, али и разлика.

Војска је кроз историју Србије увек имала значајну друштвену улогу, те је сходно томе и њен статус увек био дефинисан у складу са нормама и обичајима времена. Душанов законик из 1349.године представља први акт којим су дефинисана питања везана за војску у Србији.Развој модерне српске војске се везује за период Првог српског устанка када је наоружани народ, који је желео да избори своју слободу, представљао основу оружане силе. Редовна стајаћа војска се организовала 1825.године ради безбедности кнеза Милоша. Класична улога оружаных снага се сводила на припрему и вођење оружане борбе уколико дође до рата или унутрашњих немира већих размера. Међутим, савремено доба пред оружане снаге поставља нове изазове који се, пре свега, односе на елиминисање не-војних претњи попут тероризма, сепаратизма, природних и техничко-технолошких несрећа и слично.Војска Србије је интересно, идеолошки и страначки неутрална. Данас, Војска Србије је институција која ужива поверење и поштовање грађана.

Полиција се убраја међу првобитне и најстарије институције људског друштва. Аристотел је полицију дефинисао као веома омражену и недопадљиву људима јер је чувала затворенике, извршавала судске одлуке и захтевала да се поступа по законима. У институционалном смислу, настанак и развој полиције се везује за појаву класног друштва. Док је примарна улога полиције била заштита владара и његове породице, данас је она еволуирала и полиција је постала надлежна за очување јавног поретка, односно јавног реда и мира и за сузбијање криминалитета. Дакле, у концепту трипартитне поделе власти, полиција заузима значајно место као орган извршне власти и чувар унутрашње безбедности. Савремени демократски свет поставља захтев да полиција не буде отуђена и ван контроле друштва, већ да чини његов саставни део који поступа законито и једнако према свима, поштујући начела равноправности и општеприхваћене вредности.

1.0. Систем одбране Републике Србије

Систем одбране Републике Србије почива на Уставу из 2006.године који представља највиши правни акт државе и принципу поделе власти на законодавну, извршну и судску. Поред Устава, постоји и друга законска регулатива која регулише организовање и функционисање система одбране; планска документа попут Плана одбране Републике Србије, Плана мобилизације Војске Србије и стратегијско-доктринарна документа од којих су основна: Стратегија националне безбедности Републике Србије; Стратегија одбране Републике Србије; Стратегијски преглед одбране и Доктрина Војске Србије.

Систем одбране Републике Србије је део система националне безбедности који представља јединствену, нормативно, структурно и функционално уређену целину, чији је циљ заштита суверености, територијалне целовитости и безбедности Републике Србије од свих облика спољњег и унутрашњег угрожавања у миру, ванредном стању и рату (Закон о одбрани, 2009).

Систем одбране Републике Србије чине међусобно повезани елементи који се организовано ангажују ради заштите и одбране њихових заједничких интереса (Мишовић, 2013:257).

Елементи система одбране РС јесу:

1. Одбрамбене мере и активности
2. Снаге одбране
3. Послови одбране
4. Субјекти одбране (Мишовић, 2013:257)

Систем одбране је одговоран за одбрамбену функцију и заштиту спољне безбедности државе. Функције одбрамбеног система су:

1. Одвраћање могућег нападача
2. Одбрана територије
3. Учешће припадника оружаних снага у мировним мисијама

4. Заштита становништва и материјалних добара
5. Отклањање последица ратних разарања и елементарних несрећа и катастрофа (Keковић, 2011:158)

Одбрана Републике Србије се остварује уз помоћ свих расположивих људских и материјалних ресурса, а спроводи је Војска Србије и друге снаге безбедности.

Заштита одбрамбених интереса је јединствена функција државе која се спроводи кроз војну и цивилну одбрану. Док је Војска Србије носилац војне одбране, у остваривању цивилне одбране учествују:

- Државни органи
- Органи државне управе
- Органи аутономних покрајина
- Органи јединица локалне самоуправе
- Привредна друштва и јавне службе
- Остали субјекти и снаге система одбране (Keковић, 2011)

У стратегији одбране се наводи да су снаге одбране људски и материјални потенцијали Републике Србије, а субјекти одбране овог система су:

1. Грађани
2. Државни органи
3. Привредна друштва и друга правна лица
4. Војска Србије

Стратегија одбране, заснована на Уставу и Стратегији националне безбедности, представља највиши стратешки документ у области одбране којим се дефинишу структура, управљање и начела функционисања одбрамбеног система Републике Србије.

1.1. Структура система одбране

Структура одбрамбеног система Републике Србије је сачињена од његових елемената и подсистема, који су груписани у оквиру цивилне и војне одбране (Мишовић, 2013). Структуру система одбране, као дела система националне безбедности, чине управљачки и извршни део.

Управљачки део система одбране чине:

- Народна скупштина Републике Србије
- Председник Републике
- Влада
- Министарство одбране
- Генералштаб Војске Србије (Кековић, 2011:159)

Управљање системом одбране је процес који субјекте одбрамбеног система усмерава у извршавању њихових мисија и задатака. Као резултат овог процеса долази до адекватног деловања и ефикасног реаговања система одбране на изазове, ризике и претње одбрани државе.

Извршни део система одбране су Војска Србије и институције цивилне одбране.

Народна скупштина Републике Србије - представља једнодомно представничко тело које је носила уставотворне и законодавне власти. Доноси законе и друге опште акте у области одбране. Усваја Стратегију националне безбедности, Стратегију одбране Републике Србије, Дугорочни план развоја система одбране и законе о потврђивању међународних уговора у области одбране и војне сарадње. Поред тога, остварује демократску и цивилну контролу Војске Србије и система одбране у целини и одлучује о висини средстава за финансирање потреба одбране. Одлучује о рату и миру и проглашава ратно и ванредно стање када може прописати и мере одступања од људских и мањинских права.

Председник Републике - у складу са законом и као у већини земаља, командује Војском у миру и рату и одлучује о њеној употреби. Надлежности председника Републике у

систему одбране регулише Закон о одбрани, док су надлежности у погледу руковођења и командовања војском регулисане Законом о Војсци. Усваја Доктрину Војске Србије, План мобилизације Војске Србије и План употребе Војске Србије. За обављање послова из области одбране образује Војни кабинет.

Влада - утврђује и води политику одбране земље; предлаже и извршава законе и општа акта Народне скупштине; доноси акционе планове за спровођење Стратегије националне безбедности и Стратегије одбране. У складу са Законом о одбрани, заједно са председником РС, подноси предлог Народној скупштини за проглашење ратног и ванредног стања. Такође, Влада одређује која су правна лица значајна за одбрану РС, одлучује о оснивању или укидању војношколских установа и оснивању буџетског фонда за потребе финансирања војног образовања и војне научноистраживачке делатности итд. У оквиру Владе, најзначајније министарство за руковођење системом одбране јесте Министарство одбране.

Министарство одбране - обавља послове државне управе који се односе на: политику одбране и стратегијско планирање, међународну сарадњу у области одбране, планирање и учешће Војске Србије, државних органа, привредних друштава и других правних лица и грађана, за извршавање задатака у ванредном и ратном стању, спроводи мере заштите и спасавања као и друге послове у складу са законом

Генералштаб Војске Србије - је посебна унутрашња јединица Министарства одбране и као највиши стручни и штабни орган Војске Србије, а у складу са Законом о одбрани и плановима одбране, врши припрему, употребу, командовање и контролу Војске Србије и изграђује и контролише њене оперативне и функционалне способности.

Војска Србије брани земљу од оружаног угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке у складу са Уставом, законом и принципима међународног права који регулише употребу силе. Народна скупштина, у складу са Уставом и на основу неотуђивог права Републике Србије на индивидуалну и колективну одбрану а сагласно члану 51 Повеље УН и основним принципима међународног права којима се регулише употреба силе,

дефинише мисије и задатке Војске Србије. (Кековић, 2011:159). Мисија, положај и функције Војске ће бити детаљније разрађени у даљем делу текста.

Цивилна одбрана представља део јединственог система одбране. Организује се на нивоу Републике Србије, аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе. Мисије цивилне одбране су: обезбеђивање претпоставки за функционисање система одбране, заштита и спасавање, учешће у међународним операцијама заштите и спасавања (Кековић, 2011:159).

2.0 Војска Србије

Положај оружаних снага је одређен врстом политичког система. Као део државне организације, оружане снаге су главни инструменти за очување независности, територијалног интегритета и суверености (Драгишић, 2011:167).

Војска Србије, у даљем тексту ВС, званично је формирана 8.јуна 2006. године. Дан ВС се прославља 23.априла, у спомен на дан када је 1815.године подигнут Други српски устанак у Такову који означава темељ стварања модерне српске државе и војске.

Српска војска има јако другу традицију и изражену повезаност са народом. Душанов законик из 1349.године је био први правни акт који је дефинисао питања везана за војску. Међутим, тек усвајањем првог устава Кнежевине Србије тј. Сретењског устава 1835.године, започиње период уставноправног регулисања положаја војске у Србији.

У периоду владавине Отоманског царства, војска се није развијала. Први војни закон *Устроение гарнизоне воиске* усвојен је 1839.године и њиме је основана гарнизонска војска чији је задатак био да чува безбедност и поредак земље, као и неповредивост граница. Потом, године 1862. Формирано је Министарство војно, а први министар војни је био Француз Иполит Монден (Роквић, 2017).

Како се мењало државно и политичко уређење земље, територија државе, уставни закони, тако се мењао систем командовања, организација, структура, бројчано стање војске

(Роквић, 2017)...Једина ствар која се није мењала јесте улога војске која је одувек била одбране земље од оружаног угрожавања споља. Ова улога војске уједно предстаља и њен основни задатак који је дефинисан у Уставу Србије из 2006. године: ВС брани земљу од угрожавања споља и извршава друге мисије и задатке ,у складу са уставом, законом и принципима међународног права који регулишу силу.

Војска је посебан вид државног органа и и саставни део државног апарата, који легитимно располаже употребом силе, односно оружја, због чега и носи назив оружана снага.

У свим земљама, централни део система безбедности представљају оружане снаге, чији је правни положај регулисан уставом, законима и подзаконским актима.

Савремено доба је изменило класичну улогу оружаних снага и пред њих ставило нове изазове и задатке који се, првенствено, односе на отклањање не-војних претњи безбедности. Јасно је да нови изазови, ризици и задаци захтевају и другачији приступ у правном регулисању положаја оружаних снага, руковођењу и командовању оружаним снагама и њиховој унутрашњој организацији и односима.

Познато је да војска има веома широк дијапзон деловања. Он иде од, у историји заступљенијих мисија, као што је заштита од спољњег угрожавања па до бројних мирнодопских задатака. Као један од основних мирнодопских задатака истиче се помоћ у спречавању, смањивању и санирању последица елементарних непогода.

2.1. Мисије и задаци Војске Србије

Мисије Војске Србије, које се реализују извршавањем одређених задатака, дефинише Народна скупштина Републике Србије у складу са Уставом и на основу неотуђивог права Републике Србије на индивидуалну и колективну безбедност, сагласно члану 51. Повеље Уједињених Нација и основним принципима међународног права који регулишу употребу силе.

Мисије Војске Србије јесу:

1. Одбрана Републике Србије од оружаног угрожавања споља
2. Учешће у изградњи и очувању мира у региону и свету, учешћем у међународној војној сарадњи и у мултинационалним операцијама
3. Поддршка цивилним властима у супростављању претњама безбедности, кроз помоћ цивилним властима у супротстављању унутрашњем угрожавању безбедности, тероризму, сепаратизму и организованом криминалу, као и помоћ цивилним властима приликом природних непогода, техничко – технолошких несрећа и друго (Кековић, 2011).

Одбрана Републике Србије од оружаног угрожавања споља се реализује помоћу задатака које дефинише Народна Скупштина. Ти задаци су:

- Одвраћање од оружаног угрожавања
- Одбрана територије
- Одбрана ваздушног простора

Иако је у стратешким документима наведено да је агресија на Републику Србију мало вероватна, Војска Србије мора непрекидно и плански да се припрема у циљу одржавања високог степена функционалних и оперативних активности (Кековић, 2011).

Друга мисија, односно учешће у изградњи и очувању мира , реализује се:

- Учешћем у међународној војној сарадњи
- Учешћем у мултинационалним операцијама

Трећа мисија се Војске Србије се реализује:

- Кроз помоћ у супростављању унутрашњем угрожавању безбедности, тероризму, сепаратизму, организованом криминалу
- Кроз пружање помоћи у случају великих природних непогода, техничко-технолошких и других несрећа.

Трећа мисија , чије су се активности реализовале највише у случају природних непогода, носи и назив цивилно-војна сарадња.

Војска Србије има и стални задатак тј. оспособљавање команди, јединица и установа за реализовање мисија и задатака.

2.2 Организација и састав Војске Србије

Организација Војске Србије може да се посматра у функционалном и структуралном смислу.

Функционално, ВС се организује на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу у:

- **Команде** - организују се од Генералштаба Војске Србије до нивоа батаљона и јединица
- **Јединице** - организују се од нивоа бригаде и јединица истог ранга до одељења
- **Установе** – организују се за различите задатке, као што су: образовање, испитивање наоружања, ремонт и др. (Доктрина Војске Србије, 2010).

Што се тиче структурне организације, Војска Србије се састоји из :

- **Видова:** Копнена војска (КоВ) и Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана (РВ и ПВО). Копнена војска изводи операције на копну и њена команда је у Нишу. Ратно ваздухопловство и противваздухопловна одбрана су вид ВС који изводи операције по циљевима у ваздушном простору и из ваздушног простора. Команда РВ и ПВО се налази у Земуну.
- **Родова:** делови ВС који имају сродно основно наоружање , организацију, обуку и употребу, а изводе једно дејство у оквиру борбених операција. У питању су: речне јединице, пешадија, оклопне јединице, артиљерија, инжењерија, артиљеријско-ракетне јединице и јединице за противваздухопловна дејства, јединице за електронска дејства и авијација.
- **Служби:** представљају делове војске са специфичном опремом, обуком и организацијом и употребом. Службе су намењене за остваривање одређеног садржаја обезбеђења и подршке командовању. Деле се на опште и логистичке (Роквић, 2017).

Опште службе су:

- Кадровска
- Телекомуникације
- Ваздушно осматрање и јављање
- Атомско-биолошко-хемијска
- Обавештајна
- Безбедносна
- Метеоролошка
- Правна и др.

Логистичке службе су:

- Техничка
- Интендантска
- Санитетска
- Ветеринарска
- Саобраћајна
- Грађевинска

Такође, у складу са Законом о Војсци, у оквиру Војске Србије се организује и верска служба, чије је организовање детаљно регулисано Уредбом о вршењу верске службе у Војсци Србије.

Војска Србије се састоји од сталног и резервног састава. Складно Закону о Војсци Србије, стални састав чине професионални припадници војске и војници на служењу војног рока, док резервни састав чине:

- Резервни официри
- Презервни подофицири
- Војници у резерви

Војска се попуњава професионалним и резервним саставом, са тежњом ка потпуној професионализацији (Роквић, 2011).

Даље, резервни састав се дели на активну и пасивну резерву.

Влада Србије је донела Одлуку о обустави обавезе служења војног рока коју је Народна скупштина усвојила 15.децембра2010.године (Роквић, 2017:275). Дакле, упућивање на служење војног рока се врши по принципу добровољности и траје шест месеци. Општи услови за службу у активној резерви регулисани су Уредбом о служби у активној резерви, коју је Влада Србије усвојила 23.јуна 2011. Године. Пасивну резерву чини целокупни расположиви потенцијал држављана РС , без припадника активне резерве, који је способан за службу.

2.3. Руковођење и командовање Војском

У већини савремених друштава, командовање војском се обележава као једно од најосетљивијих подручја правног регулисања положаја оружаних снага. Приликом командовања и руковођења оружаним снагама потребно је поштовати и испунити неколико принципа, међу којима су најбитнији: једностарешинство, субординација и обавеза потчињавања наређењима старешина.

Руковођење и командовање Војском Србије се одвија на стратегијском, оперативном и тактичком нивоу.

Руковођење и командовање ВС на стратегијском нивоу се налази у надлежности: председника Републике Србије, Министра одбране, Начелника Генералштаба.

На оперативном нивоу, носиоци командовања јесу: Команде видова, Команде за обуку и друге оперативне команде.

И на тактичком нивоу, командовање и руковођење спроводе: Команде бригада.

Према Уставу Републике Србије, председник Републике Србије је врховни командант оружаних снага који одлучује о употреби Војске Србије у миру и у рату. Надлежности министра одбране односе се на координирање и спровођење утврђене одбрамбене

политике, а начелник Генералштаба руководи и командује ВС у складу са законима и актима командовања министра одбране и председника Републике.

Закон о Војсци Србије је детаљније разрадио надлежности носиоца руковођења и командовања ВС на стратегијском нивоу. Сходно томе, председник Републике је врховни командант ВС у рату и миру који утврђује и основе развоја и опремања војске. Усваја и одређена документа, попут Плана употребе Војске Србије, Правила службе Војске Србије и многа друга правила и акта која се односе на употребу и изгрању ВС. Такође, председник наређује мобилизацију војске као и спровођење мера Војске Србије. Битна надлежност председника јесте и та да он, на предлог министра одбране, поставља и разрешава начелника Генералштаба и офицере на формацијска места за која је прописан чин генерала.

У области руковођења и командовања ВС, министар одбране координира и спроводи утврђену одбрамбену политику. Поред тога што усваја многобројна акта и планска документа, као на пример- План међународне војне сарање, План развоја и опремања Војске Србије...министар одбране доноси планове школовања и усавршавања и упућује на школовање и усавршавање професионалне припаднике ВС. Такође, у оквиру својих надлежности, министар одбране даје одређене препоруке и мишљења председнику земље, па тако даје мишљење за постављање и разрешење начелника Генералштаба. На предлог начелника Генералштаба, министар одбране поставља, унапређује и разрешава офицере ВС у чину мајора, потпуковника и пуковника, као и професионална војна лица војске на формацијска места ван ВС и одлучује о престанку њихове службе.

Начелник Генералштаба предлаже план развоја и опремања Војске Србије, као и план попуне Војске Србије. У његовој надлежности је да доноси доктринарна документа нижег нивоа, Кодекс части припадника Војске Србије и планове обуке и усавршавања професионалних војних лица и лица у резервном саставу. Министру одбране предлаже постављање, разрешење и престанак службе генерала, док сам поставља, унапређује и разрешава офицере војске до чина капетана и распоређује цивилна лица на служби у ВС и одлучује о престанку службе. Доноси правила, наредбе, директиве, упутства како би се спровели акти донети од стране председника и министра одбране.

2.4. Демократска и цивилна контрола Војске Србије

Према дефиницији коју даје Мирослав Хаџић, демократска и цивилна контрола представља скуп Уставом и законом утврђених овлашћења, поступака, облика, метода и средстава, чијом употребом демократски изабрана власт ставља под делатну контролу и надзор државне органе одговорне за националну безбедност и безбедност грађана Србије и све преостале актере сектора безбедности . Контрола војске представља важан показатељ демократизације друштва. Један од основних предуслова демократске и цивилне контроле која је и један од циљева реформе система одбране РС, јесте политичка неутралност Војске Србије.

Одређење да се војска налази под демократском и цивилном контролом следи најбоље традиције европских демократија и складно је стандардима које Република Србија треба да испуни да би се прикључила евро-атланским интеграцијама.

Роберт Дал истиче да је потребно да буду задовољена два услова да би се државом управљало демократски:

1. Војна и полицијска организација треба да буду подвргнуте цивилној контроли
2. Цивили који контролишу војску и полицију морају бити и сами подвргнути демократском процесу (Роквић, 2017)

Два основна облика контроле јесу:

- Унутрашња контрола
- Спољашња контрола

Систем демократске и цивилне контроле је у Републици Србији уређен Уставом и законима.

Закон о одбрани наводи да је демократска и цивилна контрола она контрола која обухвата:

- Контролу употребе и развоја Војске Србије
- Интерну и екстерну контролу трошкова за војне потребе
- Праћење стања и обавештавање јавности о припремама Војске Србије

- Обезбеђење слободног приступа информацијама од јавног значаја
- Утврђивање одговорности за вршење војних дужности у складу са законом

Закон о војсци одређује да демократску и цивилну контролу врше Народна скупштина, Заштитник грађана и други државни органи у складу са надлежностима, грађани и јавност.

Парламентарну контролу војске врши Народна скупштина кроз усвајање закона, стратегијских и планских документа, усвајањем буџета, доношењем одлуке о употреби Војске Србије ван граница земље и др. (Роквић, 2017). Истиче се значај парламентарног Одбора за одбрану и унутрашње послове чији је делокруг рада регулисан Пословником Народне скупштине. Одбор за унутрашње послове и одбрану разматра:

- Предлог закона и другог општег акта из области војне, радне и материјалне обавезе
- Статусна и друга питања професионалних припадника Војске Србије
- Међународне сарадње у области одбране и војске
- Производњу, промет и превоз наоружања и војне опреме
- Стратегију националне безбедности и Стратегију одбране
- Предлог буџетских средстава за деловање Војске Србије и врши контролу трошења тих средстава и др (Роквић, 2017)

Поред Одбора за одбрану и унутрашње послове, значајан је и Одбор за контролу служби безбедности који се састоји од 9 чланова.

Поред парламентарне контроле, битна је и ванпарламентарна контрола која се спроводи од стране независних државних органа које бира Народна скупштина и којој они подносе извештаје о свом деловању. Најзначајнији органи независне државне контроле јесу:

- Заштитник грађана
- Повереник за информације од јавног значаја и заштиту података о личности
- Повереник за заштиту равноправности
- Државна ревизорска институција (Роквић, 2017:283)

3.0. Настанак и процес институционализације полиције

Историјски, правни и други извори указују на чињеницу да је полиција позната још од најранијих дана развоја људске цивилизације. Као елементарни облик друштвене контроле, полиција је старија и од саме државе.

Потреба стара колико и људски род је да се унутар друштва одржава ред. Еволуција начина на који је одржаван ред се може пратити од првих писаних докумената. Рецимо, из записа древног Египта је видљиво да је стари Египат познавао полицијску организацију и функцију, док је *Magna carta* из 1215.године је предвиђала полицијска овлашћења за тадашњи систем страже.

У институционалном смислу настанак и развој државе се везује за појаву класног друштва, тачније, државе и њених органа који заједно доносе правне норме, раде на њиховој имплементацији и на санкционисању оних који их прекрше (Никач, 2007).

Ппојам полиција потиче од грчке речи *политеиа* која означава орган извршне власти надлежан за очување јавног поретка, личне и имовинске сигурности грађана.

Према мишљењу З. Кековића, полиција је орган извршне власти формиран сагласно закону и надлежан за очување јавног поретка (реда и мира), сузбијање и спречавање појавних облика криминалитета и вршење других послова , уз могућност легалне употребе принуде (силе).

Постоје 3 различита приступа природи и улози полиције у савременом друштву:

- Либерални- полиција је неутрално тело са задатком да одржава унутрашњи путем заштите индивидуалних права и слобода
- Конзервативни- полиција има улогу да очува ауторитет државе и представља орган принуде и механизам политичке контроле
- Радикални- полиција је средство репресије у корист државе (Кековић, 2011)

Раније, улога полиције се односила на заштиту личности владара и његове породице, док у савременом свету улога и задаци полиције су еволуирали тако да

данас постоје модерне јавне службе које су надлежне за очување јавног поретка и сузбијање криминалитета (Никач, 2007).

Полиција представља саставни део заједнице и сходно томе мора деловати сагласно њеним интересима као *сервис грађана*.

3.1. Полиција Републике Србије

Правни основ за поступање и рад полиције, у ширем смислу чине међународни извори права, а у ужем смислу су то унутрашњи извори права. У односу на заштиту и гаранцију грађанских права и слобода, као важни међународноправни акти издвајају се:

- Универзална декларација о људским правима 1948.
- Европска конвенција о заштити људских права и слобода 1950.
- Међународни пакт о грађанским и политичким правима са Факултативним протоколом 1966.
- Конвенција против тортуре и других свирепих, нехуманих или понижавајућих казни или поступака 1984. (Кековић, 2011)

Када су у питању унутрашњи извори права, најважнији прописи који регулишу рад, поступање и организацију полиције јесу: *lex generalis, lex specialis i lex specialissimus* (Кековић, 2011).

Устав, као највиши правни акт државе, представља најважнију општу норму јер утврђује правне оквире, надлежности, принципе и стандарде рада којима се решавају значајна питања која се односе на:

- Устројство државе
- Концепт тројне поделе власти
- Слободе и права
- Једнакост пред законом (Кековић, 2011)

У подгрупу посебних норми спадају закони из области унутрашњих послова, безбедности, кривични закони и други. Овим прописима се ближе одређују права, обавезе, овлашћења и остала питања значајна за рад полиције. Као важнији прописи у нашој земљи се истичу:

- Закон о полицији Републике Србије 2005.
- Кривични закон Републике Србије 2005.
- Законик о кривичном поступку 2007.
- Закон о програму заштите учесника у кривичном поступку (Кековић, 2011)

Трећу подгрупу чине подзаконски акти донети углавном на основу Закона о полицији, издавају се:

- Уредба о начелима за унутрашње уређење МУП-а РС
- Уредба о дисциплинској одговорности у МУП-у РС
- Правилник о условима и начину употребе средстава принуде
- Упутство о поступању полицијских службеника према малолетницима и млађим пунолетним лицима (Кековић, 2011)

Полицијски систем Републике Србије је правно и организационо структурисан у оквиру Министарства унутрашњих послова. Важно је напоменути да су темељи Министарства унутрашњих послова постављени током Првог српског устанка, између 1804. и 1813. године.

Закон о полицији Републике Србије је донет 2005.године и њиме се утврђују општи оквири рада и поступања полиције. Овај закон је довео до реализовања основних принципа реформе полиције у србији, односно, наглашава:

- Поштовање људских права
- Професионално извршавање задатака
- Деполитизацију
- Децентрализацију
- Унапређење школовања и обучености кадрова
- Одговорност
- Ефикасност екстерне и интерне контроле

- Међународну полицијску сарадњу

Полиција РС има двојаку функцију, тачније, превентивну и репресивну.

Превентивна функција се огледа у обављању послова као што су позорничка и патролна делатност, заштита грађана, очување јавног реда и мира, обезбеђивање лица и објеката, превентивне мере на јавним скуповима, спорским и другим манифестацијама, спречавање диверзантских и терористичких активности и слично (Кековић, 2011).

Репресивна функција јесте рад полиције на сузбијању кривичних дела. Сузбијање кривичних дела јесте њихово откривање, хватање починилаца, прикупљање и обезбеђивање доказа (Кековић, 2011).

3.2. Надлежности, послови и овлашћења полиције

Област полицијских послова је уређена законом и низом подзаконских аката. Ове послове обавља полиција уз примену овлашћења, мера и радњи који су јој законом прописани и са циљем да свакоме обезбеди једнаку заштиту безбедности, имовине, слободе и права, и да самим тим пружи подршку владавини права.

Полицијски послови, сходно Закону о полицији, односе се на: превенцију криминала и самим тим унапређење унутрашње безбедности; откривање и расветљавање како кривичних дела, тако и прекршаја и привредних преступа; обезбеђивање и анализу доказа; откривање и хапшење учинилаца кривичних дела, привредних преступа и свих других лица за којима се трага; одржавање јавног реда и мира; регулисање и пружање помоћи у саобраћају на путевима; безбедносна заштита одређених личности и објеката, као и самог Министарства...и други послови који су прописани законом и подзаконским актима.

Такође, важно је напоменути да се у обављању послова полиција придржава националних, али и међународних стандарда постпања.

Када су у питању овлашћења полиције наше земље, полицијски службеник је дужан да процени да ли су испуњени законски услови за њихову примену. Сходно члану 30 Закона о полицији, полицијска овлашћења су заснована на стандардима постављеним Европском конвенцијом за заштиту права и основних слобода, затим на принципима УН која се односе на употребу силе и ватреног оружја од стране службених лица и другим међународним актима која се односе на полицију.

Уколико дође до примене овлашћења, полицијски службеник је дужан да поступа непристрасно и хумано, тачније да свакоме пружи једнаку законску заштиту.

3.3. Контрола рада полиције

Контрола рада полиције је од изузетног значаја за заштиту права и слобода грађана, али и за очување угледа полиције и њених припадника.

Питање контроле рада полиције се првенствено поставило у развијеним земљама које поседују дугу традицију парламентаризма, демократије и стабилне институције. (Никач, 2007). Целокупан рад Министарства унутрашњих послова је под демократском контролом која се дели на:

- Спољашњу контролу
- Унутрашњу контролу

Потреба за контролом рада полиције, се јавља због могућности легалне примене силе, предузимања мера лишавања слободe, претресања лица и просторија, одузимања предмета и других (Роквић, 2011).

Спољашњу контролу полиције врши Народна скупштина, у складу са Законом о полицији. Министар полиције је дужан да о раду овог органа подноси извештаје Народној скупштини. Поред Народне скупштине, спољашњу контролу врше и Влада, правосудни органи, органи државне управе надлежни за одређене послове надзора и друга тела која су овлашћена Законом о полицији (Роквић, 2011). Успех ове контроле зависи од многобројних чиниоца, међу којима се издвајају:

- Опструкција рада
- Бојкот сарадње
- Недостављене документације
- Неадекватан персонални капацитет органа контроле и слично (Никач, 2007:90)

За спровођење унутрашње контроле рада полиције задужен је Сектор унутрашње контроле, такође на основу Закона о полицији. Овим сектором руководи начелник Сектора унутрашње контроле, који редовно и периодично подноси извештаје министру о раду сектора. Сектор унутрашње контроле спроводи контролу законитости рада полиције, која се пре свега односи на поштовање и заштиту људских права приликом извршавања полицијских задатака и приликом примене овлашћења која полиција поседује (Закон о полицији, 2005).

4.0. Дистинкција и корелација између војске и полиције

Постоје бројне разлике, али и сличности између војске и полиције.

Војска и полиција представљају два субјекта која поседују могућност легитимне употребе силе. Основна разлика између ова два субјекта јесте усмереност војске према спољним опасностима, па самим тим војне снаге дејствују ретко, током ратова и ванредних стања и катастрофа. Полиција је, међутим, усмерена на одржавање јавног ред и мира унутар државе. С обзиром да су то свакодневни послови, полиција је укључена у свакодневни јавни живот. Такође, полиција је више интегрисана у друштво из разлога што њени припадници заједно са породицама обично живе у заједницама у којима и раде. Хармонизован однос друштва и полиције је изузетно важан с обзиром да је полиција саставни део заједнице и да мора поступати као *сервис грађана* (Никач, 2007).

Са друге стране, савремена кретања донекле бришу разлику између војске и полиције, јер се оружане снаге ангажују у решавању унутрашњих немира, а полиција све више поприма паравојна обележја.

Војна полиција обавља полицијске послове у Војсци Србије и Министарству одбране, уз примену полицијских овлашћења (Драгишић, 2011).

Полиција се може ангажовати у одбрамбеним пословима државе, односно у ратном и ванредном стању и као подршка Војсци Србије у одбрани земље од војних и невојних изазова и претњи.

5.0. Развој и реформа војске и полиције у будућности

Ставови политике одбране представљају основу за израду нормативних и доктринарних докумената система одбране, а стратегијско планирање је саставни део функције управљања системом одбране. На основу стратегијско-доктринарних докумената, анализе савремених изазова, ризика и претњи безбедности и техничко-технолошких достигнућа, могуће је предвидети развој полиције и војске Републике Србије, у наредном периоду.

5.1. Развој Војске Републике Србије

Реформа система одбране се реализује кроз различите организационе промене. Иницирањем процеса израде нових системских закона у сфери одбране остварује се неопходан правни оквир за институционално реформисање система одбране који се заснива на принципима транспарентности и одговорности .

Стратегијски преглед одбране је полазни програмски оквир за средњорочно планирање одбране. План развоја система одбране до 2010.године, заједно са програмима развоја за специфичне функције у систему одбране, представља основни документ средњорочног планирања одбране (Кековић, 2011). Овај документ садржи циљеве, опредељења, ресурсе, динамику и носиоце организационих промена.

Да би се мисије и задаци Војске Србије на адекватан начин среализовали и да би се успешно одговорило на изазове, ризике и претње безбедности државе, дефинисана су основна стратешка опредељења која треба да реализују учесници процеса реформе. Та стратешка опредељења су:

- Развој Војске је потребно заснивати на цивилној и демократској контроли
- Дугорочно предвиђати изазове, ризике и претње безбедности као и потребне способности за адекватан одговор на њих
- Обезбедити стабилно финансирање система одбране ради одрживости пројектоване структуре снага
- Изграђивати флексибилне, вишенаменске, брзопокретне, савремено опремљене и оспособљене снаге, спремне за извршавање задатака у различитим временским и просторним условима
- Развијати снаге за брзо реаговање, главне одбрамбене снаге и снаге ојачања
- Достизати потребни ниво интероперабилности са оружаним снагама држава чланица НАТО и Партнерства за мир
- Оптимизовати број управљачких веза и прецизно дефинисати надлежности и одговорност свих организацијских елемената
- Новом структуром снага управљати на основу принципа, процедура и методологије стратегијског и оперативног планирања
- Упоставити инструменте раног упозорења и превенције кризе
- Развијати систем управљања људским ресурсима који ће обезбедити потребну кадровску структуру и одговарајући статус припадника Војске и омогућити њихову социјализацију приликом завршетка професионалне војне службе (Стратегија одбране РС, 2009).

На реализацију визија Војске Србије, у наредном периоду, највише ће утицати следећи фактори:

- Изазови, ризици и претње безбедности РС
- Унутрашњи процеси и транзиција друштва
- Решење статуса Косова и Метохије
- Степен укључености у евроатланске безбедносне интеграције
- Могућности РС у изградњи стабилног и јаког система одбране
- Достигнути степен доктринарне, нормативне и организационе развијености система одбране и војске
- Доследност реализације програма реформи система одбране и Војске (Мишовић, 2013:297)

Постоје и одређена начела на којима Војска Србије треба да буде организована, као што су: професионализам; стандард величине снага; утврђени приоритети модернизације; интероперабилност и други.

Стратегија одбране, као највиши стратешки документ у области одбране, базира се на дугорочним, средњорочним и краткорочним циљевима, стављајући акценат на оперативне способности Војске Србије.

Кључне оперативне способности Војске Србије су утврђене у Доктрини Војске Србије:

- Способност командовања
- Способност правовремене расположивости снага
- Способност размештаја, тј. мобилности
- Способност искоришћења информационог простора
- Способност делотворне и ефикасне употребе снага
- Способност отпорности и заштите снага
- Способност одрживости снага

Такође, Доктрина Војске Србије утврђује и чиниоце развоја способности система одбране Војске Србије.

Изазови, ризици и претње одбрани РС имају комплексан карактер и могу се испољити на глобалном, регионалном и националном нивоу. Иако је агресија на РС мало вероватна, она

ипак може да настане услед оружаних сукоба глобалног или регионалног карактера због супростављених интереса и вредности великих сила или држава у региону.

Као највећа претња националним интересима РС, у стратегијским документима се наводи противправно једнострано проглашење независности Косова.

Могући безбедносни изазови, ризици и претње су:

- Оружана побуна, као сепцифичан облик оружаног насиља чији је циљ остваривање интереса неуставним и насилним путем
- Тероризам, који представља значајну претњу националној, регионалној и глобалној безбедности
- Сепаратистичке тежње, посебно заступљене код појединих националистичких и верских екстремистичких група и интересних организација
- Национални и верски екстремизам
- Организовани криминал
- Елементарне непогоде и хемијске, биолошке, нуклеарне, техничке и технолошке несреће
- Сајбер претње, које су последица развоја савремених информационих технологија (Стратегија одбране, 2009)

Могуће негативне последице ових изазова, ризика и претњи се могу проширити и на територије суседних држава.

Фокус развоја Војске Србије се креће ка професионализацији, која подразумева:

- Модеран систем школовања, усавршавања и обуке који се изводи у специјалистичким центрима за обуку – дошло је до интензивирања семинара, курсева и конференција
- Модернизацију наоружања и војне опреме
- Адекватну инфраструктуру и побољшање стандарда припадника војске и система одбране

Модернизацијом организационе структуре војске, опремањем савременим оружјем, као и спровођењем едукације и оспособљавања војника и јединица, добија се бољи квалитет јединица које имају већу оперативну способност да изврше мисије и задатке које су им додељене.

Један од проблема који се може јавити током процеса реформе јесте отпор њиховом спровођењу. Због тога је важна едукација и укључивање припадника војске у израду планских докумената, јер само реформисан систем одбране може да одговори на савремене изазове, ризике и претње.

Неопходно је да се развој система одбране и војске одвија у складу са потребама Републике Србије и условима који одређују глобалне, регионалне и унутршње односе. Такође, важно је да се процес развоја одвија плански, континуирано и да буде контролисан.

Систем одбране се развија на сопственим традицијама уз употребу страних искустава. Треба да буде стабилан и финансијски одржив. С обзиром да је систем подложен променама, неопходно је да буде отворен за критику и сугестије домаће и стране стручне јавности.

5.2. Развој полиције Републике Србије

Реформа полиције је један од најзначајнијих фактора развоја демократије, политичких и друштвених структура које осликавају вредности и потребе друштва. Неопходно је да полиција у свом раду буде професионална и стручна, одговорна, транспарентна и да поштује грађанска права и слободе.

Развој полиције Републике Србије би могао да се одвија у складу са нацртима документа који је израђен на основу препорука ООЕБС-а (2004). Овај документ садржи елементе који су битни за развој полиције, то су:

- Подршка заједнице
- Правна сигурност

- Услови и средства за рад
- Комплетни кадрови
- Контрола рада
- Историјски развој полиције (Никач, 2007)

Као што је већ напоменуто, како се људско друштво развијало, тако су се мењали и развијали улога и задаци полиције. Од примитивне улоге која се односила на заштиту владара, до организације чија се улога односи на заштиту јавног реда и мира и сузбијање криминалитета, посебно његових тежих облика.

Од изузетног значаја је да полиција и друштво имају хармонизован однос. Разлог томе је чињеница да полиција представља саставни део заједнице у којој деулује сагласно њеним интересима као *сервис грађана*. Потребно је да полицајци првенствено раде на превенцији криминалитета, а за такав посао им је неопходна подршка заједнице. Такође, полиција у локалној заједници не означава да су грађани припадници полиције, већ да служба одлискува вредности тог друштва и испуњава њихове безбедносне потребе.

У Женеви је 1975.године одржан V конгрес ОУН о превенцији криминалитета и третману преступника и на њему је, поред бројних питања која су од значаја за рад полиције, изнето и питање односа друштва и полиције (Никач, 2007). Поставља се захтев демократском свету да полиција не буде отуђени центар моћи и ван контроле друштва, већ организација која је професионална, отворена према заједници и са њом у равноправним партнерским односима (Никач, 2007).

Централно место у развоју полиције у савременом друштву заузимају процеси интеграције и слободан проток људи, роба и капитала, који се темеље на традиционалним вредностима модерног света, као што су: тржишна економија, парламентаризам, демократија и владавина права.

Образовање у полицији има пресудну улогу када је у питању одређивање полицијске културе у наредном периоду. Такође, све вештине које су стечене образовањем мора да прати и техничка опрема, како би полиција адекватно испуњавала своје задатке.

Образовање полиције се у Републици Србији спроводи у три установе:

- Средња школа унутрашњих послова
- Виша школа унутрашњих послова
- Криминалистичко-полицијска академија

У циљу што ефикасније обуке, дефинисан је велики број планова о развоју образовања у полицији, чијом реализацијом може да се створи основ за школовање високо специјализованог кадра који ће поспешити ефикасност полиције.

Одговорност полиције представља још један значајан елемент развоја полицијске организације. Одговорност представља спремност полицијске службе да се бави против организованог криминала тако што ће разматрати питања подложности полицајаца корупцији или повезаности са криминалом. Такође, обезбеђивањем отвореног и непристрасног третмана жалби грађана на рђаво поступање полиције, полицијска служба може да увери јавност да намерава да ради у служби грађана (ОЕБС, 2004).

Неопходно је осврнути се и на организовани криминал који представља дестабилизирајући чинилац привредног и политичког развоја Србије и који нарушава демократске установе.

Приступ борби против организованог криминала треба да има 3 фазе:

- Прва фаза је да се осигура да у полицији не буде корупције
- Унапређена способност служби на националном и регионалном нивоу које се директно боре са организованим криминалом
- Пружање помоћи реформи правосуђа (ОЕБС, 2004)

Савремене методе борбе против криминалитета захтевају поседовање низа различитих вештина и знања, стога се мора направити простор за запошљавање и стручњака из других научних области, а не само из традиционалних полицијских установа (ОЕБС, 2004). Као пример се може навести унапређење форензичких и криминалистичких техника уз ангажовање релевантних научника и области хемије. Такође, савремене технике истраге захтевају подршку одговарајућих законских прописа, како би прикупљени докази били валидни на суду.

Због специфичности послова које обавља, полиција би о својој делатности требало да обавештава јавност. Медији могу бити корисни у спровођењу планова за превенцију криминалитета, у проналажењу осумљичених за кривично дело и обавештавању јавности о случајевима тешких кривичних дела (ОЕБС, 2004).

Закључак

Чињеница је да живимо у времену брзих и бурних промена на које човек мора адекватно да одговори да би опстао. Како би задовољио своје исконске потребе и заштитио основне вредности, човек мора да прилагоди снаге и средства којима располаже новонасталим изазовима.

Систем одбране Републике Србије је део система националне безбедности који је сачињен од великог броја међусобно повезаних елемената чија је главна функција одбрана државе и заштита њених виталних интереса и вредности.

Република Србија се суочава са безбедносним изазовима, ризицима и претњама који могу да угрозе суверенитет и територијални интегритет земље, што би као последицу имало нарушавање политичке стабилности земље и безбедности њених грађана.

Југоисток Европе је у литератури означен као нестабилан регион у ком постоји могућност настанка оружаног сукоба. Процењено је да је војна агресија на Републику Србију мало вероватна, скоро непостојећа.

Као највећа претња националним интересима Републике Србије, истиче се сепаратистичка тежња албанских екстремиста за отцепљење Аутономне Покрајине Косова и Метохије, иако је то противно нормама међународног права и Повељи Уједињених Нација.

Дакле, основни задатак и циљ заједничког деловања војске и полиције јесте очување суверенитета, територијалног интегритета, безбедности и права грађана, као и заштита основних вредности.

ЛИТЕРАТУРА

- Доктрина Војске Србије, 2010
<https://www.scribd.com/doc/270209153/Doktrina-Vojske-Srbije-kraj>
- Драгишић, З, Систем националне безбедности Републике Србије, Универзитет у Београду- Факултет безбедности, Београд, 2011.
- Закон о Војсци Србије (Сл. Гласник РС, бр. 116/2007, 88/2009, 101/2010 – др. Закон, 10/2015 – одлука УС)
- Закон о полицији („Сл.гласник РС“, бр. 101/2005, 63/2009 – одлука УС, 92/2011 и 64/2015)
- Кековић, Зоран, Системи безбедности, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, 2011.
- Мисија ОЕБС – а у Србији и Црној Гори, Реформа полиције у Србији, ОЕБС Србија, Београд, 2004.
- Мишовић, Слободан, Систем одбране, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, 2013.
- Никач, Жељко, Полицијски подсистем система безбедности, у: Кековић, З., Систем безбедности (хрестоманија), Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, 2007.
- Јефтић, З., Младеновић, М., Роквић, М., Основе цивилно-војних односа, Универзитет у Београду-Факултет безбедности, Београд, 2014.
- Пантелић, М., Специфичности и карактеристике организационе структуре у служби опште надлежности МУП – а Републике Србије, Факултет техничких наука, Чачак, 2013. Доступно на:
<http://www.ftn.kg.ac.rs/download/SIR/SIR%20Milos%20Petrovic.pdf>
- Роквић, Вања, Положај војске у политичком систему Србије, у: Младеновић, М., Иваниш, Ж., Роквић, В., развој институција и изградња политичког система Србије, Универзитет у Београду – Факултет безбедности, Београд, 2011.
- Роквић, Вања., Системи одбране, Универзитет у Београду-Факултет безбедности, Београд 2017.
- Стратегија одбране Републике Србије, 2009.,
http://www.mod.gov.rs/multimedia/file/staticki_sadrzaj/dokumenta/strategije/Strategija%20odbrane%20Republike%20Srbije.pdf
- Устав Републике Србије („Сл. гласник РС", бр. 98/2006)